

Jak se **X**

vypořádat

S

NENÁVISTNÝMI
PROJEVY !!!

v online

prostoru

PŘÍRUČKA

Jak se vypořádat s nenávisnými projevy v online prostoru

PŘÍRUČKA

Březen 2024

Autor: Petra Audová, Markéta Brabcová, Johanna Nejedlová

Transparency International – Česká republika, Praha, 2024

Jazyková redakce: Hana Škapová

Sazba a layout: Alžběta Müllerová

Tento text vznikl v rámci projektu Digitální doba a hrozby pro lidská práva realizovaného českou pobočkou globální sítě Transparency International ve spolupráci s organizacemi Forum 50 %, Masarykovým ústavem vyšších studií ČVUT, Multikulturním centrem Praha a norským partnerem Åpenhet. Projekt byl finančně podpořen z Norských fondů 2014-2021.

Transparency International – Česká republika (TI ČR)

Sokolovská 260/143

180 00 Praha 8

+420 224 240 895

posta@transparency.cz

www.transparency.cz

© TI ČR 2024

Obsah

Úvodní slovo	5
01 Nenávistné projevy v online prostředí a jak na ně reagovat	6
1. Co dělat, pokud se sami stanete terčem nenávistných komentářů	8
2. Jak reagovat jako přihlížející	12
3. Využitelné právní prostředky	15
4. Osobní příběhy	20
02 Genderově podmíněné nenávistné projevy jako společenský fenomén	24
03 Právní rovina genderově podmíněných nenávistných projevů v online prostředí	30

Úvodní slovo

Milá čtenářko, milý čtenáři,

právě držíte v rukou příručku, která vznikla díky realizaci projektu Digitální doba a hrozby pro lidská práva, financovaného Norskými fondy.

Příručka je praktickým průvodcem problematikou nenávistných projevů, především v online prostředí. Pro přehlednost jsme ji rozdělili do tří částí.

První část je zaměřena prakticky. Dočtete se v ní, co můžete dělat, jaká máte práva a možnosti obrany v případě, že se s nenávistnými útoky setkáte – ať už jste přímo napadenou/napadeným, či tomuto jevu přihlížíte. V závěru první části najdete také tři osobní příběhy popisující zkušenosti s nenávistnými projevy a tipy, jak se s tímto jevem konkrétní osoby vyrovnávají.

Druhá část příručky se zabývá genderově podmíněnými nenávistnými projevy. Rozebírá tento aktuální společenský fenomén, vysvětluje základní pojmy a představuje zjištění z vybraných studií a výzkumů.

Třetí část představuje právní pohled na problematiku genderově podmíněných nenávistných projevů v online prostředí, a to jak v rovině ústavněprávní, tak v rovinách občanskoprávní, správní a trestní.

Je smutným faktem, že nenávistné projevy a útoky jsou – především v online prostoru – běžnou součástí každodenního života. Přitom platí, že velká část veřejnosti často ani neví, že takové projevy mohou být považovány za nezákonné nebo že osoby, které jsou jim vystaveny, mohou vyhledat pomoc policie, mohou využít řady právních prostředků, a rovněž mají možnost obrátit se na specializované poradny nebo telefonní linky.

Závěrem bychom rády uvedly, že zveřejněné komentáře neodrážejí postoje ani názory autorek, ale jsou autentickými komentáři uživatelů sociálních sítí, které jsme v rámci našeho výzkumu sebraly.

V rámci našeho výzkumu vznikla také rozsáhlá studie, která zkoumá a popisuje nenávistné projevy z větší perspektivy. Studie je ke stažení na webových stránkách www.nenavistnasitich.cz

Kolektiv autorek

01

Nenávistné projevy v online prostředí a jak na ně reagovat 🙄

Nenávistné projevy (pro něž se často používá anglický výraz *hate speech*), výhrůžky a další formy obtěžování na internetu se staly nedílnou součástí každodenního života. Svým rozsahem představují hrozbu pro demokratickou společnost. Osoby či skupiny osob se mohou rozhodnout nebo mohou být donuceny mlčet a částečně či kompletně omezovat svoji participaci v online prostoru, aby se tak vyhnuly nenávisti a výhrůžkám, které mohou následovat po zveřejnění článku, videa nebo komentáře, například upozorňujícího na nějaký společenský problém. Nenávistné projevy na internetu tak mají dopad na fungování celé naší společnosti. Rovněž mají závažné dopady na konkrétní ženy i muže, kteří se v jejich důsledku nemohou naplno realizovat a svobodně se projevovat.

Nenávistné projevy v online prostředí často bývají podbarveny genderovou nenávistí nebo genderovou stereotypizací. Především pak ve vztahu k veřejně vystupujícím ženám se tento celospolečenský problém objevuje velmi často. Jeho intenzita je mnohdy až zarážející.

Zaplať pánbůh že je jalová nebude se to množit

Našlapat zpět do vaginy a přesouložit na něco pořádného 🤔

Budeš veřejně viset na Staromáku o to se postarám

Je to fašistka, co si titul z VŠ stejně jen zaplatila

Rozkopat ji přirození, myslíte ze jí Fiala suka?

Při narození se měla raději oběsit na pupeční šňůře, od pohledu je odporná a ještě ke všemu jalová. Plivnout

'Statečná žena' – hlavně se každý den dívej do svého auta a pod své auto a zezadu za své auto...

Při zpracování této příručky jsme prošli přes milion komentářů na sociálních sítích. Samotných se nás tyto komentáře dotkly, a to nebyly mířeny přímo proti nám. Někdy dochází k eskalaci komentářů, viz příklad v rámečku:

- 🔥 „Na tuhle krávu už jen kulovnici“
- 🔥 „Nůž bude stačit“
- 🔥 „Já bych vzal krumpáč a lopatu a zahrabat nechat koukat prdel, ať mají lidi kde parkovat kolo“
- 🔥 „Dej jí čuráka do huby. Bude zticha. 🍆“
- 🔥 „Chce to někoho s papírem na hlavu aby té blbce pořádně fláknul“
- 🔥 „Dokud se ty svině nebojí jít mezi lidi, tak je něco špatně 🤡“
- 🔥 „Vyhod'te ji tam do přehrady. Špínu špinavou zkurvenou“

Adresáti nenávistných výroků, ale mnohdy ani útočníci, často nevědí, že projevy nenávisti vyjadřované v online prostoru mohou být považovány za nezákonné a lze se jim bránit právními prostředky. Pro zasažené i lidi v jejich okolí je často těžké rozhodnout se, jak (a zda vůbec) reagovat. Cílem této první části naší příručky je představit možnosti a dostupné prostředky, včetně konkrétních zkušeností osob, které se s nenávistnými útoky setkávají.

1. Co dělat, pokud se sami stanete terčem nenávistných komentářů

Nenávistné komentáře v online prostředí mohou mít stejně závažné dopady jako nenávistné komentáře pronesené na živo. Navíc komentáře na sociálních sítích zůstávají déle, a na rozdíl od nenávistného projevu v tramvaji nebo jinde na veřejnosti se mohou dostat k mnohem větší skupině lidí, často k našim spolužákům a spolužačkám ze školy, ke kolegyním a kolegům z práce či k jiným pro nás důležitým skupinám lidí. V jejich důsledku se můžeme začít obávat sdílet obsah, který je důležitý pro náš osobní či profesní rozvoj.

Je naprosto normální cítit se zklamaně, frustrovaně či úzkostně, pokud čelíme nenávistným komentářům nebo jiné formě kybernásilí. Reakce našeho okolí typu „Vždyt' je to jenom online, tak si toho prostě nevšímej!“, „Tak to nečti! Proč tě zajímá, co si o tobě myslí cizí lidé?“ nemusí odpovídat tomu, jak se cítíme. Nikdo by naše pocity neměl zlehčovat nebo zpochybňovat.

Konkrétní strategie toho, jak na nenávistné projevy reagovat a jak se s nimi vyrovnávat, se liší v závislosti na kontextu a na našich aktuálních potřebách a možnostech. Odlišné přístupy nebo jejich kombinace můžeme volit také s ohledem na to, zda se nenávistné komentáře objevují na našich vlastních sociálních sítích/platformách (např. pod vlastní fotkou na Instagramu nebo v našem twitterovém vlákně) nebo zda jde o nenávistné komentáře objevující se jinde na sociálních sítích, webech nebo platformách, nad jejichž obsahem máme ještě menší kontrolu. Vždy ale platí jedna základní zásada:

Není vaší povinností vzdělávat ostatní na úkor vašeho duševního zdraví a pohody.

Za nenávistné komentáře je zodpovědný jejich autor, nikoli vy.

Dále nabízíme několik tipů, jak na nenávistné projevy reagovat. Vždy je důležité zvolit řešení, které nejlépe vyhovuje konkrétní situaci.

DOKUMENTOVÁNÍ

Nenávistné projevy je dobré dokumentovat, a to i v případě, že nechceme podnikat žádné další kroky. V případě, že budou nenávistné projevy pokračovat nebo se stupňovat, mohou záznamy pomoci v rámci trestního stíhání. Škodlivý obsah by měl být uložen ideálně pomocí snímku obrazovky, na kterém je uvedena identita uživatele a čas a datum zveřejnění.

ZABLOKUJTE AGRESORA ČI AGRESORY

V elektronických zařízeních i na platformách sociálních sítí existují možnosti blokování konkrétních čísel, uživatelských profilů, obsahu i klíčových slov. Na některých je možné blokovat i jakýkoli další účet, který si uživatel vytvoří.

SVĚŘTE SE

Svěřte se někomu, komu věříte. Může se ale stát, že dotyčný nebo dotyčná nebude reagovat tak, jak byste potřebovali, jelikož si situaci a její reálné důsledky a dopady neumí představit. Pomoci pak může například některá z poraden nebo telefonních linek, jejichž seznam najdete níže.

POŽÁDEJTE O PODPORU

Pokud čelíte nenávistným komentářům, můžete požádat své přátele, kolegy či kolegyně, ale i online komunitu o to, aby se vás zastala například při útoku trollů.

NAHLASTE NENÁVISTNÉ PROJEVY

Otázku ochrany před (nejen) genderově podmíněnými nenávistnými projevy řeší i samotné online platformy. Obecně platí, že si sociální sítě samy definují, který obsah považují za závadný. Facebook (Meta) i X (Twitter) určují pravidla ve svých zásadách užívání. U obou platforem jsou stanoveny limity pro výroky a projevy. Jak Facebook, tak X např. stanovují, že genderově podmíněný nenávistný projev je proti zásadám komunity. Zároveň nabízejí uživatelům (uživatelsky jednoduše) možnost nahlásit příspěvek, profil nebo zprávu s nevhodným obsahem.

Pokud je nahlášený obsah v rozporu s podmínkami platformy, přijímají různé zřizující společnosti různá opatření. Zatímco platformy spadající pod společnost Meta přijímají jen rozhodnutí typu smazat/nechat, platforma X má škálu více možností (omezení viditelnosti/smazání/označení příspěvku...). Je však nutné zdůraznit, že platformy Meta a X nabízejí možnost uživateli, jehož obsah byl označen jako zakázaný, vyjádřit nesouhlas se smazáním daného obsahu a požádat o přehodnocení stanoviska.

NASTAVTE SI NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH SOUKROMÍ

Zkontrolujte nastavení v sekci „Nastavení soukromí“, „Soukromí a zabezpečení“ apod. Tj. sami určete, kdo vám může posílat zprávy, kdo může přidávat komentáře, kdo vás může označit aj.

MODERUJTE DISKUZÍ

Skryjte nebo smažte nevhodné komentáře a/nebo jejich autory a autorky. Účty, které vytvářejí závadný obsah, můžete také nahlásit provozovateli sociální sítě.

DELEGUJTE

Správu sociálních sítí a oficiálního e-mailu svěřte někomu jinému, kdo za vás nevhodný obsah smaže a uchová důkazy.

BRAŇTE SE PRÁVNÍ CESTOU

Proti nenávistným projevům na internetu je možné se bránit i právní cestou. To, jaká varianta bude v daném případě nejvhodnější, závisí především na intenzitě konkrétního útoku.

Jakých konkrétních prostředků můžete využít? Je možné podat žalobu na ochranu osobnosti, žalobu na plnění proti poskytovateli internetové platformy, oznámení o spáchání přestupku nebo trestní oznámení. Podrobněji se těmto možnostem věnujeme níže a detailnější rozbor právního rámce genderově podmíněných nenávistných projevů v online prostředí najdete v Části III této příručky.

VYUŽIJTE POMOCI SPECIALIZOVANÝCH PORADEN NEBO TELEFONNÍCH LINEK

Pomoc lidem, kteří se stali terčem nenávistných projevů, nabízí řada organizací, například prostřednictvím bezplatných telefonních linek nebo specializovaných poraden. Některé z nich uvádíme v následujícím přehledu.

KAM SE OBRÁTIT

O POMOC?

LINKA BEZPEČÍ

<https://www.linkabezpeci.cz>

☎ **116 111** – bezplatná telefonická linka krizové pomoci pro děti a studenty do 26 let; v provozu 24 hodin denně po celý rok

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ

<https://www.116006.cz>

<https://www.bkb.cz>

☎ **116 006** – bezplatná nonstop linka pro oběti kriminality a domácího násilí

PORADNA JUSTÝNA ORGANIZACE IN IUSTITIA

<https://in-ius.cz/poradna/>

☎ **773 177 636**

☎ **800 922 922**

✉ poradna@in-ius.cz (Praha a Čechy)

☎ **773 177 104**

✉ poradna.brno@in-ius.cz (Brno a Morava)

PROFEM – CENTRUM PRO OBĚTI DOMÁCIHO A SEXUÁLNÍHO NÁSILÍ

<https://www.profem.cz>

☎ **608 222 277**

2. Jak reagovat jako přihlížející

Čelit nenávistným projevům není jednoduché. Možnosti, jak proti nim jednotlivci, kteří jsou jejich cílem, mohou bojovat, jsou velmi omezené. Nejvíc toho s nenávistnými projevy mohou udělat ti, kteří je vidí a zároveň nejsou jejich terčem.

Pokud vidíte nenávistné komentáře na internetu, máte na výběr. Můžete podpořit osobu, která je cílem útoku, nebo se můžete rozhodnout neudělat nic a pokračovat ve scrollování. Rozhodnete-li se pomoci, máte na výběr z více strategií. Zdaleka není nutné jít přímo do boje s agresorem.

Nejdůležitější je ukázat osobě, která čelí útoku, že není sama, že ostatní vidí, co se jí děje, a jsou na její straně.

Vyberte si formu pomoci, která vám vyhovuje nejvíce. Co tedy můžete konkrétně udělat?

OZVĚTE SE PŘÍMO OSOBE, KTERÁ ČELÍ ÚTOKU

Můžete poslat zprávu osobě, která je terčem nenávistných projevů. Zeptejte se, zda je v pořádku, a nabídněte svou podporu. Ať už se jedná o vaši kamarádku, někoho, koho znáte jen trochu, nebo o úplně cizí osobu, pár slov podpory může pomoci, aby se cítila lépe.

Vyjádřete účast. Velkou hodnotu má i pouhé oslovení oběti se slovy „*Mrzí mě, co se ti/vám stalo, chci abys/te věděl/a, že nejsi/nejste sám/sama*“. Také můžete dát zasažené osobě vědět, že s jejím komentářem, projevem či článkem, který se stal terčem útoku, souzníte a souhlasíte, a že je vyjádření daných postojů a názorů důležité a hodnotné. Pokud se jedná o veřejně působící osobu, jejíž práci můžete ocenit, udělejte to. Napsat můžete třeba „*Moc si vaši práce vážím a mrzí mě, že kvůli ní čelíte útokům*“.

Ahoj Adélo, teprve teď jsem zahlédla ten šílený hate na twitteru. Moc mě to mrzí, tohle je fakt už neúnosný chování těch lidí. Posílám sílu! Je něco, co pro tebe můžu udělat? Opatruj se.

Ahoj, děkuju moc za podporu, nebudu lhát, docela mě to vzalo.

Přítom je důležité vyhnout se frázím, které by dané osobě mohly přitížit. „*Musíte se cítit tak trapně*“ nebo „*Nic si z toho nedělej*“ nepomůže. Pokud osobu, která se stala

terčem útoku, příliš dobře neznáte, můžete požádat někoho z jejích blízkých, aby zkontrolovali, jak situaci zvládá. Případně, pokud o to dotyčná osoba stojí, můžete jí poradit, kam se lze obrátit o pomoc.

REAGUJTE NA NENÁVISTNÉ PROJEVY VEŘEJNĚ

Pokud se cítíte dostatečně sebevědomě a bezpečně, reagujte na nenávistné projevy na platformě, na které se dějí. Nezaměřujte se ve své reakci na osobu autora, ale na samotný obsah jeho výroku. Pokud je to možné, vyvráťte nepravdivá tvrzení fakty. Odkazujte na spolehlivé zdroje. Můžete zároveň poukázat na to, že vyjádření naplňuje rysy nenávistných projevů. Přitom si ale uvědomte, že některé zprávy jsou zveřejňovány se záměrem provokovat a „trollit“ a že jejich autorům nejde o věcnou diskuzi. Zároveň je třeba mít na paměti, že pokud se do takové diskuze zapojíte, sami se můžete stát terčem útoku.

NAHLASTE NENÁVISTNÉ PROJEVY

Přestože sami nejste terčem nenávistných projevů, často je můžete nahlásit na platformě, na které k nim dochází. I vy můžete nenávistné chování dokumentovat a podat případné trestní oznámení.

KONFRONTUJTE AGRESORA

Pokud pachatele znáte, je možné pokusit se mu nastavit hranice. Řekněte mu, co si o jeho chování myslíte, a vysvětlíte mu, že by se takto chovat neměl. Připravte se ale na to, že nemusí reagovat vstřícně. Může se vám vysmát nebo situaci zlehčovat.

OSOBNÍ POMOC

Na závěr nabízíme přehled tipů, jak reagovat, pokud se vám osoba, která se stala terčem útoků, svěří a chce s vámi svou situaci probrat. Co tedy je dobré udělat, a co naopak nedělat?

- ➔ Dejte adresátovi/adresátce útoku najevo, že to, co se stalo, není jejich chyba. Na vině je vždy agresor a oběť za nenávistné komentáře nemůže, ani je ničím nevyprovokovala.
- ➔ Zeptejte se, co by oběť útoků potřebovala a jak si přeje v dané situaci postupovat. Nenuťte ji odcházet ze sociálních sítí nebo celou situaci nekomentovat.
- ➔ Pokud daná osoba situaci řešit nechce, buďte jí oporou a do ničeho ji nenuťte.
- ➔ Nepřesvědčujte oběť útoků o tom, že by „měla“ situaci řešit. Nejlepší cestou je poskytnout jí co nejvíce informací o možnostech řešení a až pokud se rozhodne situaci řešit, postoupit dále.

- Nikdy nedělejte nic bez souhlasu osoby, která se vám svěřila (například nesdílejte bez jejího souhlasu printscreeny nenávistné komunikace, které mohou vyvolat další vlnu nenávistných komentářů).
- O všech krocích, které se chystáte podniknout, dotčenou osobu předem informujte.
- Pokud si to oběť útoku přeje, pomozte jí s hledáním odborné pomoci.

Podívejme se na příklad, jak může vypadat nenásilně vedený podpurný rozhovor:

Magda

Sdílela jsem na X článek o klimatické změně a napsala tam, že mě štve, že nás v tom boomeři nechali. A strašně moc lidí mi napsalo, že jsem úplně blbá, ničemu nerozumím a že nemám kľučet. A jeden mi napsal, že by tý krávě mladý měl někdo rozbít hubu, aby věděla, jak to teprve vypadá, když mě v tom někdo nechá. A pak se přidali další s tím, že by mě rovnou měl někdo znásilnit a posílali mi i soukromé zprávy.

Jana

Ach jo, to mě fakt hrozně mrzí. X je nechutná síť. Jsi statečná, že tam vůbec něco píšeš. A ty lidi jsou vážně hrozný.

Magda

Neměla jsem tam nic psát.

Jana

Ale ty máš přece právo psát svoje názory. Naopak oni nemají právo psát takhle nenávistný obsah a už vůbec ne ti vyhrožovat.

Magda

Hm.

Jana

Jak se cítíš? To musí být těžký.

Magda

Cítím se hrozně. To se těžko popisuje, když jsi to nezažila.

Jana

Asi máš pravdu. Je úplně pochopitelný, že se cítíš hrozně. Můžu ti nějak pomoci?

Magda

A jak bys mi asi chtěla pomoci? Vždyť je to online...

Jana

Určitě by bylo dobrý, kdyby sis ty zprávy a komentáře uložila, kdybys to někdy potřebovala nebo chtěla nahlásit. Můžu to udělat za tebe, jestli se na to nechceš znova koukat. Můžu je za tebe i zablokovat, jestli chceš. Taky se můžeme zkusit obrátit na poradnu XY, jestli s tím nějak můžou pomoci. Ale jestli nechceš, nemusíme dělat nic a můžeme si teď jen jít pustit film...

3. Využitelné právní prostředky

Jak jsme uvedli výše, proti nenávistným útokům je možné se bránit právními prostředky. Pojdme se podívat na jednotlivé možnosti.

ŽALOBA NA OCHRANU OSOBNOSTI

Nástrojem obrany proti genderově podmíněným nenávistným projevům je v rámci civilního práva žaloba na ochranu osobnosti. Lze ji podat proti výroku, který zasáhl do osobnostních práv adresáta. Těmi jsou především **právo na ochranu svého života a zdraví**, jakož i **svobody, cti, důstojnosti a soukromí**. Především čest a důstojnost konkrétní osoby jsou nenávistnými projevy zasahovány nejvíce.

Konkrétní soud, ke kterému žalobu na ochranu osobnosti podat, tzv. **místní příslušnost**, se určuje podle bydliště žalovaného. V žalobě musí být uvedeno, kterému

soudu je určena, obsahovat jméno, příjmení a bydliště účastníků. Dále je nutné vy-
líčit rozhodující skutečnosti, tedy popsat nenávistný projev a zároveň i to, jak bylo
zasazeno do osobnostních práv adresáta, a označit důkazy dokládající tato tvrzení.
Takovými důkazy bude především samotný příspěvek či komentář na sociálních
sítích. Je vhodné také označit profil, ze kterého byl nenávistný projev adresován.

V případě nenávistných projevů na internetu může být problematické **označit ža-
lovaného**. Situace je jednodušší, pokud původce výroku použije profil se svým pra-
vým jménem či pokud je možné na základě údajů na profilu (telefonní číslo, e-mail)
jednoznačně určit vlastníka profilu. Složitější může být situace u smyšlených profi-
lů. Lze si představit situaci, kdy autor projevu použije takové informace, které jasně
dosvědčí jeho identitu (například může jít o informace známé jen jemu). Skutečná
identita původce může vyplynout i z výpovědi svědků, což by mělo být pro soud
dostačující. V případě smyšlených profilů však může dojít i k tomu, že identitu pů-
vodce genderově podmíněného nenávistného projevu nebude možné určit. Pokud
jeho profil bude navázán na smyšlený e-mail či jiný kontakt, je bohužel v zásadě
nemožné původce identifikovat. V takovém případě je i samotné podání žaloby na
ochranu osobnosti prakticky vyloučeno.

V žalobě na ochranu osobnosti by mělo být také specifikováno, **čeho se žalobce do-
máhá**, tedy co si představuje jako výsledek soudního řízení. Může jít o upuštění od
neoprávněných zásahů do jeho práva na ochranu osobnosti (tedy aby nedocházelo
k pokračování v urážlivých či nenávistných projevech), nebo aby byly odstraně-
ny následky těchto zásahů (odstraněn komentář, status apod.). Dále může adresát
požadovat v žalobě přiměřené zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu.
Podoba přiměřeného zadostiučinění může mít různou formu, častým případem je
uveřejnění omluvy.

U omluvy je zásadní i její formulace, která by měla být uvedena již v žalobě. **Text
omluvy** by neměl být omluvou za konkrétní obsah výroku („Omlouvám se paní X
za to, že jsem ji označil za krávu, která by neměla mít děti“), ale za zásah do osob-
nostních práv adresáta („Omlouvám se paní X za to, že jsem ji ve svém příspěvku
hanlivě označil a zasáhl jsem tak do jejích osobnostních práv“). Takto koncipovaná
omluva není odůvodněna jen právně. Především jde o to, že není vhodné a potřebné,
aby původce nenávistného projevu znovu veřejně opakoval hanlivý výrok o adresá-
tu nenávistného projevu, který by se tím mohl jen ještě více rozšířit.

Přiměřené zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu může mít také for-
mu peněžitou. V penězích je však přiznáváno jen v závažnějších případech, kdy
již nepostačí jiná forma náhrady, například právě omluva. Konkrétní výše přimě-
řeného zadostiučinění v penězích je na úvaze soudu, který v dané věci rozhoduje.
Zohledňují se všechny okolnosti daného případu, především pak do jakého práva

či hodnoty bylo zasaženo, jakou intenzitou, dále také třeba trvání a šíře způsobené
nemajetkové újmy.

ŽALOBA NA PLNĚNÍ PROTI POSKYTOVATELI INTERNETOVÉ PLATFORMY

V civilněprávní rovině lze také uvažovat o žalobě na plnění proti poskytovateli in-
ternetové platformy. Na provozovatele platform (Facebook, Instagram aj.) dopadá
zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti. Ten na jed-
né straně v § 6 přímo stanovuje, že provozovatelé nejsou povinni dohlížet na ob-
sah přenášených nebo ukládaných informací, ani aktivně vyhledávat skutečnosti
a okolnosti poukazující na protiprávní obsah informace. Vkládání obsahu samot-
ných uživatelů je tedy věcí uživatelů, nezakládá odpovědnost platformy. To však pla-
tí jen do chvíle, než se o protiprávním výroku, komentáři či příspěvku poskytovatel
dozví. Pokud poté provozovatel platformy neučiní veškeré možné kroky vedoucí
k odstranění či zneprístupnění takového obsahu, stává se odpovědným za obsah
uložených informací. Z toho vyplývá pro adresáta nenávistného projevu možnost
požadovat po provozovateli platformy odstranění výroku, případně se toho může
domáhat i žalobou u civilního soudu.

PODÁNÍ OZNÁMENÍ O SPÁCHÁNÍ PŘESTUPKU

Genderově podmíněný nenávistný projev může naplnit v některých případech
i skutkovou podstatu přestupku proti občanskému soužití dle § 7 odst. 3 písm. b)
zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Přestupek projednává obecní úřad
a je tak možné oznámení adresovat přímo tomuto orgánu. Konkrétně příslušnému
oddělení přestupků, které projednává agendu dle uvedeného zákona. Toto je jedno-
duše dohledatelné na webových stránkách konkrétní obce. Je také vhodné společně
s oznámením požádat obecní úřad o sdělení informace o dalším postupu. Pokud
o tento postup adresát, tedy oznamovatel přestupku, požádá, obecní úřad ho musí
informovat ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy podnět obdržel, zda řízení zahájil, nebo zda
neshledal důvody k zahájení řízení z moci úřední, popřípadě že podnět postoupil
příslušnému správnímu orgánu.

Každý občan má právo podat písemné nebo ústní oznámení o přestupku i Policii
České republiky či Městské policii. Policejní orgán má ze zákona povinnost se tímto
podáním zabývat.

TRESTNÍ OZNÁMENÍ

V případě, že genderově podmíněný nenávistný projev již naplní z důvodu své in-
tenzity skutkovou podstatu některého z trestných činů (blíže jsou trestné činy roz-

vedeny v Části III této příručky), je možné podat trestní oznámení. To lze učinit písemně nebo ústně do protokolu na policii. Obdobně lze podat trestní oznámení i prostřednictvím státního zastupitelství. Je v zásadě jedno, kterému oddělení nebo státnímu zastupitelství je trestní oznámení adresováno. Zákon stanovuje v případě obou orgánů postup, dle kterého je podání postoupeno interně místně a věcně příslušnému policejnímu oddělení nebo státnímu zastupitelství.

Je vhodné dodat, že určité zjednodušení umožňuje **Portál občana** (<https://obcan.portal.gov.cz/>). V rámci něj lze podat trestní oznámení elektronicky. V případě projevů na internetu, u kterých je důvodné podezření, že naplňují skutkovou podstatu některého z předsudečnou nenávistí motivovaných trestných činů, obsahuje Portál občana přímo formulář pro podání trestního oznámení.

S odkazem na § 159a odst. 6 trestního řádu je vhodné v trestním oznámení uvést **žádost o vyrozumění**, pokud dojde k odložení věci. Tímto krokem je zaručeno, že policie či státní zástupce bude informovat oznamovatele o dalším postupu. Nicméně pokud trestní oznámení podal přímo adresát nenávistného projevu, je zároveň poškozeným v dané věci a jakékoliv rozhodnutí ve věci mu tak bude doručováno ze zákona automaticky.

Policejní orgán nemusí považovat konkrétní genderově podmíněný nenávistný projev za tak intenzivní, aby byl hodnocen jako trestný čin. Pak může rozhodnout o **postoupení věci obecnímu úřadu**, který jej projedná jako přestupek. Proti tomuto rozhodnutí je možné se bránit, a to **podáním stížnosti ve lhůtě 3 dnů od doručení usnesení**. Určitou výhodou pak je, že se stížností bude zabývat státní zástupce, který vykonává dozor nad činností daného policejního orgánu. Je však potřebné zdůraznit, že lhůta pro podání stížnosti je velmi krátká. Proto je nutné na toto pamatovat a reagovat rychle. Na druhou stranu je ve stížnosti nutné uvést jen rozhodnutí specifikované názvem orgánu, který jej vydal, spisovou značkou a dnem vydání. Dále pak stačí krátká formulace „podávám stížnost proti tomuto usnesení“. Stížnost totiž ze zákona nemusí být ve lhůtě 3 dnů a ani poté odůvodněna. Nicméně pokud konkrétní orgán rozhodl o postoupení věci, je vhodné se snažit i třeba v pozdějším doplnění odůvodnění stížnosti uvést důvody, proč by mělo být rozhodnuto jinak.

V případě, že policejní orgán neshledá naplnění skutkové podstaty žádného trestného činu ani přestupku, může rozhodnout o **odložení věci**. I proti tomuto rozhodnutí může poškozený, tedy adresát nenávistného projevu, podat stížnost.

Adresát nenávistného projevu by měl být připraven na to, že bude předvolán k výslechu. Při tomto výslechu je oprávněn být doprovázen zmocněncem, tedy advokátem, kterému udělil plnou moc k zastupování pro dané trestní řízení. Vzhledem k tomu, že do protokolů jsou uváděny i citlivé údaje, jako bydliště či telefon poškozeného, může adresát nenávistného projevu žádat o jejich **utajení**. Tyto citlivé údaje

se pak budou vést mimo samotný spis a například obviněný nebo jeho obhájce k nim nebude mít přístup.

V souvislosti s trestním řízením je pak vhodné zmínit ještě jeden zákon a nástroje, které poskytuje poškozeným. **Zákon o obětech trestných činů** je speciálním zákonem upravujícím práva obětí trestných činů. Za oběť je považována každá fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit. Vzhledem k tomu, že genderově podmíněnými nenávistnými projevy je vždy zasaženo do osobnostních práv adresáta, vzniká tak vždy i nemajetková újma. Adresát nenávistného projevu jako poškozený v trestním řízení tak bude spadat pod ochranu tohoto zákona. Oběť má pak dle výše zmíněného zákona řadu práv, včetně práva na informace, práva na poskytnutí odborné pomoci a práva na právní pomoc.

Dále je nutné zdůraznit, že v některých případech může být poškozený – adresát nenávistného projevu – považován i za **zvlášť zranitelnou oběť**. Tento status je dán poškozenému, který je obětí trestného činu zahrnujícího násilí, násilí či pohrůžku násilím nebo trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob. Pojem „jiné skupiny“ je blíže rozveden v Části III této příručky a lze pod něj zařadit i příslušnost k určitému pohlaví či genderové orientaci. Zvlášť zranitelné oběti jsou pak přiznávána ještě další práva. Mimo jiné **právo na bezplatnou právní pomoc**. Pokud poškozený spadá pod tuto kategorii, může požádat kdykoliv během trestního řízení o přiznání nároku na právní pomoc poskytovanou bezplatně. Soud pak v jeho případě nezkontroluje nemajetnost a splnění dalších zákonem jinak u poškozených předpokládaných podmínek a nárok mu přiznává. Na základě tohoto rozhodnutí pak již poškozený nemusí hradit náklady svému zmocněnci, tedy advokátovi, který jej v řízení zastupuje. Tyto náklady hradí stát. V případě pravomocného odsouzení pachatele pak tento náklady zpětně hradí státu.

Status zvlášť zranitelné oběti je tak pro poškozeného (adresáta nenávistného projevu) výhodný mimo jiné z pohledu poskytování bezplatné právní pomoci. Nicméně ani poškozený, kterému nebyl přiznán tento status nebo nespadá pod případy uvedené v § 51a trestního řádu, neponese náklady za své právní zastoupení za situace, že bude pachatel pravomocně odsouzen a v řízení mu bude uložena povinnost k náhradě majetkové nebo nemajetkové újmy způsobené poškozenému. Rozdíl je však v tom, že náklady za právní zastoupení jsou poškozenému, resp. jeho zmocněnci, hrazeny až zpětně, po skončení trestního řízení.

4. Osobní příběhy

Níže uvádíme tři osobní příběhy svědčící o tom, jak se různí lidé vypořádávají s nenávisťnými útoky. Věříme, že mohou být inspirací pro ostatní, aby se nenechali odradit od své činnosti, která je naplňuje a ve které vidí smysl. Zároveň na tomto místě chceme poděkovat níže uvedeným ženám za ochotu sdílet svůj příběh.

Adéla Šipová, senátorka

„Jako politička se bohužel s nenávisťnými projevy setkávám. Jistě je znáji i mi kolegové-muži. Bohužel jsem ale zjistila, že ženy političky (a také aktivistky, novinářky nebo ostatní mediálně známé ženy) se s nimi setkávají častěji a projevy vůči nim jsou expresivnější. Důvod je asi jednoduchý. Kritici totiž stále nejsou zvyklí na ženskou osobnost a považují se vůči nim za silnější. Proto si na ženy snáze troufnou. Je to prostě projev osobní zbabělosti podobný tomu, když si fyzicky silnější troufá na fyzicky slabšího a myslí si, že fyzická síla je ta rozhodující kvalita. Ona ale prostě není rozhodující. My všichni jsme rovnoprávní, tedy alespoň náš ústavní pořádek to říká.

Za tři roky mé přítomnosti v médiích v pozici senátorky už se stalo pravidlem, že at' řeknu cokoli, hned se vyvojí zástup komentářů k naprosto každému slovu, fotce, prostě čemukoli. Už to dospělo tak daleko, že jsou komentáře i k tomu, co jsem nikdy neřekla, protože komentátoři začali vykládat mé postoje místo mě. Jsou tak troufalí, že nemusím říct ani slovo a přesto jim to stačí k tomu, že za mě říkají, co si myslím. Stačí jim k tomu i to, s kým se vyfotím nebo ve které restauraci se najím,

nebo třeba co mám na sobě. Následně mě označí za genocidní zrudu. Nebo třeba vidí na fotce vlajku evropskou a jen část naší české vlajky, a označí mě za vlastizrádkyni. To jsou jen některé příklady.

Komentáře, at' už anonymní nebo i ty autentické, které vykládají za mě mé postoje, jsou ponižující a zesměšňující. Ukazují však pouze to, že tito lidé nerespektují lidskou důstojnost, zejména důstojnost žen. Vzhledem k tomu, že se hodně věnuji tomu, co řeší lidé z mé socioekonomické skupiny, tj. zejména ženy-pracující mámy nebo ženy, které jdou jinou životní cestou, a velmi často také vzdělané ženy, které chtějí říct otevřeně svůj názor, tak v podstatě pokaždé narazím na silný odpor na sociálních sítích ve formě genderově podmíněných hate speech. A já se domnívám, že tyto projevy jsou prostě projevem hluboce zakořeněného despektu k ženám a tím spíše k ambiciózním ženám, mezi něž se hrdě hlásím a hlásit nepřestanu. Nepřestanu s tím, protože bych zradila sebe samu, své dcery, své kamarádky a v konečném důsledku i všechny poctivé demokratty a demokratky v naší zemi. Protože naše státnost je na principech nedotknutelnosti lidské důstojnosti a svobody a respektu k lidským právům založená. Je to i má odpovědnost vůči celku, na tyto

zásady dbát. Kdybych tedy umlkla, byla bych v pozici senátorky v podstatě zbytečná a musela bych prostě jednoho dne z politiky odejít. A to zatím nechci.

Je těžké hledat způsoby, jak proti nenávisti bojovat. Zkouším různé cesty. Zpočátku jsem to nemohla moc pochopit a snažila se debatovat. To jsem později přehodnotila. Nejvíce nenávistné komentáře jsem již začala blokovat. Ne vše ale stihám přečíst a vlastně už to ani nechci číst. Přesto je to těžké, protože když to nečtu já, čte to někdo jiný, koho to zasahuje. Proto si myslím, že větší regulovaná ochrana důstojnosti na sociálních sítích je na místě.

Proti nejhorším komentářům jsem bohužel musela zasáhnout i pohružkou podání trestního oznámení, protože některé z nich překročily červenou linii. To když někdo pošlapával mou pověst nad únosnou míru. V tomto mám výhodu svého právnického vzdělání. Mrzí mě, že to občas dochází až tak daleko. Tím se zpravidla hateri zaleknou a komentář smažou nebo se z něj začínají vykrucovat. Velmi mi pomáhá, když se mě na sítích

Kristýna S., uživatelka sociálních sítí

„S nenávisťnými projevy se setkávám takřka denně. Realita je taková, že cis muž (až na výjimky) není skoro nikdy kritizován za to, jak vypadá, jak se obléká, zda je singl či má děti. U žen /trans*/nebinárních osob se komentáře na sociálních sítích málokdy věnují podstatě sdělení. Ukažte mi cis muže, kterému je vyhrožováno sexuálními násilím.

někdo zastane a bohudíky se to děje. I já se snažím zastat se, pokud zjistím, že někdo na někoho nespravedlivě útočí. Ale nemohu být všude. Sociální sítě jsou bohužel naprosto bezbřehé.

Další stránkou ale je, jak se s tím „hnojem“ vyrovnávám já. Bez pomoci přátel a přítelkyň, bez podpory z rodinného zázemí a bez mé psychoterapeutky by to nešlo. Nenávistné útoky mě totiž skutečně oslabují a hlavně znejišťují. Mé sebevědomí není totiž tak odolné a silné, jak bych potřebovala. Proto se snažím vlastně poměrně dost meditovat a chodit do přírody a možná více než ostatní potřebuji čas na totální odpojení a napojování se sama na sebe. Prostě potřebuji hodně času na to být sama se sebou a přemýšlet o svých plánech, pocitech a motivacích. Hodně mi také pomáhají příklady žen političek, které to zvládají. Myslím ale spíše ty, které mají svůj úspěch založený na spolupráci a sítování s ostatními političkami. Takže například nyní mám v plánu jeden feministický víkend s like-minded ženami, ale kdy a kam, to vám už neřeknu :-). To je supertajné. Strašně se tam těším.“

Jak se s nenávisťnými komentáři vyrovnám? Záleží na tom, jaké mám momentálně rozpoložení a duševní i fyzické kapacity. Někdy nereaguji vůbec, někdy jen přispěji našťvaným emotikonem. Někdy se pokouším o laskavou cestu, někdy asertivně (formálně, navenek chladně s rozvahou a erudicí) komunikuji. A vite co? Každá z těchto variant mě, bohužel, stejně dovede do stadia emocionálního vy-

pěti, zklamání a smutku. Kde sbírám sílu? Ve svém blízkém okolí příliš pochopení nenacházím. Největší morální podporou je mé kamarádstvo, které jsem začala nedávno poznávat na tematicky spřízněných akcích, či online skupiny, ve kterých

většinou nalézám pochopení v boji za rovnoprávnost.

Záleží na tom, jakými lidmi se obklopujeme.“

Lenka Králová, veřejně aktivní žena v oblasti práv trans osob

„Jako trans žena se setkávám s genderově podmíněnými projevy velmi často. Je to takový národní folklór.

Většinou mi stačí představit si, jaký má ten hejter asi život, a jaký život mám já. To mi většinou stačí. Oni jen chtějí pozornost a je potřeba jim ji nedávat.

Pokud je to na mém profilu, tak rovnou blokuju. Mám pocit, že se z blokování dělá něco, co je jakoby neslušné a co se nemá. Mně to naopak činí jistý druh potěšení –

dává mi to pocit moci nad nimi. Já mám platformu a oni ne. Pokud se to děje mimo můj profil, tak to buď ignoruju, nebo výjimečně, když na to mám náladu, tak je trollím, což není moc těžké.

Snažte se dospět nějak do stavu, aby vám bylo jedno, co si o vás kdo myslí. Obzvláště lidi, kteří jsou pod vaši úroveň. Nemám přesný návod, jak toho docílit, ale je to možná téma na terapii.“

02

Genderově podmíněné nenávistné projevy jako společenský fenomén

V této části se blíže zaměříme specificky na problematiku genderově podmíněných nenávistných projevů, včetně vysvětlení souvisejících pojmů a představení výsledků vybraných studií a výzkumů.

Genderově podmíněné nenávistné projevy představují nenávistné projevy podmíněné **genderově předsudečnou nenávistí**. Znamená to, že tyto projevy v sobě nesou pohrdání osobami určitého pohlaví nebo genderové identity nebo přesvědčení o jejich podřadném postavení.

Nenávistné projevy jsou často vyjadřované v kontextu tradičního rozdělení společenských rolí žen a mužů na základě biologického pohlaví, za použití genderových stereotypů. Zatímco pohlaví zohledňuje biologické faktory a tradičně rozděluje osoby na muže, ženy a intersex osoby, **gender a genderová identita** reflektuje vlastní identifikaci každé osoby a to, jak člověk sám sebe vnímá na škále maskulinity a feminity – tedy zda se identifikuje jako muž, žena, genderfluidní, nebinární atd. Je třeba dodat, že genderově podmíněné nenávistné projevy v sobě často nesou prvky **misogynie**, tedy nenávisti směřované vůči ženám.

Genderově podmíněné nenávistné projevy tvoří součást genderově podmíněného násilí a v rámci nastavování a naplňování bezpečného prostředí (v kyberprostoru i mimo něj) je nezbytné aktivně se zaměřit na jejich prevenci a potlačování. Genderově podmíněné nenávistné projevy často odrážejí systémové a mocenské nerovnosti a s ohledem na genderový rozměr dopadají disproporčně na ženy. Ty jsou v důsledku genderově podmíněných nenávistných projevů vytlačovány z online prostoru, umlčovány a zneviditelnovány, jejich politická participace a další formy reprezentace jsou v důsledku toho omezovány.

Terčem genderově podmíněných nenávistných projevů se může stát kdokoli, a to jak v osobní mezilidské interakci, tak v online prostoru. K verbálnímu napadení či urážkám může dojít například v průběhu přednášky mezi studujícími, při cestě hromadnou dopravou nebo v kanceláři mezi kolegy a kolegyněmi. Velká část genderově podmíněných nenávistných projevů se odehrává v online prostoru, prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, třeba v komentářích pod příspěvky na sociálních sítích nebo sdílením nenávistných fotek, videí a memes.

Obsahem genderově podmíněných nenávistných projevů jsou typicky sexuální narážky, diskriminační komentáře, ponižování a šikana nebo kyberšikana osob, urážky a komentáře založené na genderových stereotypech, zlehčování či schvalování sexualizovaného násilí a genderově podmíněného násilí.

Genderové stereotypy představují zjednodušující a zaujaté předpoklady o tom, jaké vlastnosti, názory a role by měli ženy a muži zastávat ve společnosti, v práci i v rodině a jaké jsou „správné“ mužské a ženské vlastnosti. Zevšeobecňování mužských a ženských vlastností negativně dopadá na osoby, které svým chováním vybočují z daného stereotypu (např. tlak na ženy, které vstupují do typicky mužské vysoké politiky nebo naopak na muže, kteří pečují o děti).

Slepice debilní. Potřebovala by pořádnýho kohouta.

Ona je bezdětnej babochlap! Udělejte jí někdo dítě a bude klid!

Rozvedená, bezdětná, neplodná – tak jí to leze na mozek !!

Nepoustejte SLEPICE DO VLADY!!! AT VYCHOVAVAJI DETI, VARI, UKLIZI A ORALNE USPOKOJUJI MUZE!

Sexuální objektifikace je jednání, při kterém je k osobě přistupováno jako k pouhému objektu sexuální touhy, bez ohledu na její specifické charakteristiky či její důstojnost.

Škoda komentovat hlupaňu mám taký dojem že jej chýba sex keď chce nech mi pošle objednávku a ja porozmýšlam.

Ani kozy to nemá.

Dám 352 korun, když jí někdo pořádně ošukáte.

K **obviňování obětí (victim blaming)** dochází, když je oběť násilí (často sexualizovaného násilí) částečně nebo úplně obviňována za to, co se jí stalo. Typickým příkladem je vinění obětí domácího či sexuálního násilí za to, že byly napadeny, například proto, že pily alkohol nebo že šly s pachatelem domů. Typickým argumentem je, že si „o to“ oběť říkala (myšleno o násilí) nebo že pachatele „vyprovokovala“. V online

prostoru se toto často objevuje v komentářích a v diskuzích u témat souvisejících se sexualizovaným násilím, s hnutím Me Too nebo s projednáváním případů sexualizovaného násilí policií a soudy.

Ve vzduchu se vznáší tučné odškodné, to se pak cítí být znásilněná i ta největší ***. Vzpomeňte na Kulínského, jak mu matky cpaly holky do postele, aby mohly do světa a když to prasklo, tak najednou byly všechny zneužitě 🤔

Bagatelizace sexualizovaného násilí znamená zlehčování nebo přehlížení problematiky sexuálního násilí, omlouvání pachatelů sexuálního násilí.

Stačí když chlap ženě šáhne na zadek, na stehno, a už ho ženou k soudu. Tehdy se těm slepicím určitě líbilo, že se jim věnuje taková herecká kapacita, ale najednou je to problém. Místo aby tyhle krávy za svojí mladickou blbost zaplatily samy, chtějí prachy po dotyčném.

Tebe by měli znásilnit stokrát, abys věděla o co jde, než zas budeš něco vykládat, a narvat ti železnou tyč do řiti, děvko.

Nenávistné projevy v **online prostoru** představují útoky například na sociálních sítích, v komentářích online médií nebo na diskuzních fórech, které podněcují, podporují nebo šíří nenávist vůči osobě nebo skupině osob určitého pohlaví nebo genderové identity (například vůči ženám).

Studie ukazují, že nenávistné projevy na internetu směřují **v podobné míře na ženy i na muže**. Zároveň však poukazují na rozdíly v typech útoků, s nimiž se ženy a muži setkávají. Zatímco muži se častěji stávají oběťmi útoků, které zahrnují výhrůžky a narážky související s jejich povoláním a s kompetencemi, ženy jsou častěji vystaveny sexistickým a sexuálně motivovaným útokům. Ženy, které se aktivně angažují ve veřejném životě, jsou terčem nenávistných projevů častěji než jejich mužští kolegové. Nenávistným projevům jsou běžně vystavovány osoby, které přísluší k etnickým minoritám. Také obsah, který se ve veřejném prostoru řeší, má vliv na míru koncentrace nenávistných projevů – například migrace, genderová rovnost, feminismus nebo náboženství jsou témata, která vyvolávají více nenávisti než jiná.

Nenávistné projevy představují všechny projevy ve všech možných formách, které šíří, podněcují, podporují nebo ospravedlňují nenávist založenou na předsudečné nenávisti (tedy nenávisti motivované předsudky útočníka vůči skupině, kterou v jeho očích reprezentuje napadený). Nenávistné projevy často obsahují degradující srovnávání osob se zvířaty, hmyzem, škůdci apod.

Jéžíš, tak už ji někdo podojte ať konečně přestane bučet, jalovice!

Ty čubko drž už tu svou nevyháchanou hubu.

Kráva je užitečná, ona je něco horšího, jedovatý hmyz.

Nenávistné projevy mohou také čtenářům či čtenářkám vsugerovat, že jim od určité skupiny osob hrozí nebezpečí (představují bezpečnostní, ekonomickou, zdravotní hrozbu apod.), případně narušení jejich kultury či identity. V takových případech mohou obsahovat „výzvu k akci“ (diskriminovat, vyhánět/evakuovat, zabíjet apod.).

Pokud jde o online prostředí, k genderově podmíněným nenávistným projevům dochází na různých **online platformách**. Jsou jimi zejména sociální sítě (např. Twitter, Facebook, Instagram, LinkedIn), webové obsahy a diskusní stránky (např. Reddit), vyhledávače (např. Google), služby pro zasílání zpráv (např. Whatsapp, Facebook Messenger, Snapchat, WeChat nebo Skype), blogy, seznamovací webové stránky a aplikace, komentářové sekce médií a novin, fóra (např. 4chan), chatovací místnosti online videoher atd., přičemž v některých online prostředích je genderově podmíněná hate speech mnohem častější než v jiných, zejména pak na sociálních sítích.

Kdo a proč nejčastěji nenávistné útoky páchá? Agresory mohou být známí oběti, bývalí partneři, spolužáci, kolegové či kolegyně. Často jsou to ale lidé, kteří svou oběť osobně vůbec neznají. Jedním z typických představitelů online hate speech jsou takzvaní „**trollové**“. Jejich profily komentují příspěvky nebo sdílí posty s nepřátelským a agresivně se vymezujícím zabarvením. Velmi často mají politickou agendu. Například se vymezují vůči právům žen, LGBTQ+ osob, nebo vůči jejich politickému či veřejnému angažmá. Svým působením vytvářejí prostředí, které je pro jejich oběti velmi nepříjemné, a tím se je snaží umlčovat a zastrašovat či zesměšňovat a znevažovat.

Na závěr se blíže podívejme na to, kdo jsou **oběti genderově podmíněných nenávistných projevů**. Jak už bylo uvedeno výše, často jimi bývají ženy. Vedle **genderové identity** jsou v případech hate speech relevantní také další faktory, jako například **věk či etnická příslušnost** oběti. Sexismus se tak může protínat s rasismem a hate speech se například může zaměřit na romské ženy.

V pozici náchylnější k genderově podmíněné hate speech jsou také **ženy, které zastávají veřejné funkce** a které jsou v online prostoru vidět a slyšet, tj. političky, umělkyně, novinářky nebo aktivistky, což potvrzují i výsledky vybraných studií a výzkumů provedených v nedávné době. Například výzkum UNESCO zkoumající online **násilí směřující vůči novinářkám** zjistil, že se 73 % novinářek při své práci setkalo s násilím na internetu, včetně výhrůžek fyzickým a sexuálním násilím a útoků na digitální bezpečnost¹. Z téhož výzkumu vyplynulo, že ženy, které jsou na internetu **politicky aktivní**, se setkávají s urážkami, nenávistnými projevy, ohrožením dobré pověsti i fyzickými výhrůžkami. Studie Meziparlamentní unie o ženách v afrických **parlamentech** z roku 2021 zjistila, že 46 % poslankyň se stalo terčem sexistických útoků na internetu.

Z těchto i dalších studií vyplývá, že ženy, které jsou aktivní ve veřejné a odborné diskuzi, bývají často terčem různých forem nenávistných projevů, jejichž cílem je umlčet je. Součástí mohou být také „hromadné útoky“, během nichž jsou tyto ženy terčem koordinovaných vln různých projevů nenávisti na internetu. Ženy a dívky zažívají vyšší míru a závažnější formy násilí na internetu, pokud se **aktivně angažují v aktivistických tématech**, zejména v souvislosti s genderovou rovností. Online kampaně proti nim mají za cíl poškodit jejich důvěryhodnost, oslabit jejich hlas a omezit již tak omezený veřejný prostor, v němž se mohou ženy aktivistky mobilizovat a měnit situaci k lepšímu.

¹ UNESCO, "Online violence against women journalists: a global snapshot of incidence and impacts", 2020.

03

Právní rovina genderově podmíněných nenávistných projevů v online prostředí

Tato část nabízí ucelený pohled na právní rámec problematiky nenávistných projevů, a to jak z pohledu ústavněprávního, tak v rovině občanskoprávní, správní i trestní, přičemž se specificky zaměřuje na posuzování genderově podmíněných nenávistných projevů v online prostředí.

Při hodnocení přijatelnosti jakéhokoli projevu stojí proti sobě dvě základní práva. Na straně jedné je zde **svoboda projevu**, která je zaručena zejména článkem 17 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Článek 17 Listiny základních práv a svobod:

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

Na straně druhé stojí **osobnostní práva a právo na jejich ochranu**, jež jsou zakotveny zejména v článku 10 Listiny.

Článek 10 Listiny základních práv a svobod:

(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

U genderově podmíněného nenávistného projevu se tato dvě práva dostávají do kolize. Původce nenávistného projevu má sice právo na svobodu projevu, ale jeho konkrétní vyjádření, příspěvek nebo komentář může být formulován tak, že již zasahuje do osobnostních práv druhého. V každém jednotlivém případě se pak hodnotí, zda svoboda slova projevující se konkrétním výrokem je stále v mezích přijatelných v demokratické společnosti a neporušuje neúměrně právo na ochranu osobnosti.

Vodítkem při posouzení konkrétního projevu je judikatura Ústavního soudu², která již dlouhodobě stojí na těchto obecných východiscích:

1. Jakou má výrok povahu: jedná se o skutkové tvrzení, nebo o hodnotový soud?
2. Jaký je obsah výroku: jedná se o projev „politický“ či „komerční“?
3. Jakou má výrok formu: jedná se o výrok expresivní či vulgární?
4. Jaké je postavení osoby, proti které je výrok směřován: jedná se o osobu veřejně známou, veřejně činnou či o osobu politicky aktivní?
5. Jaké sféry se výrok dotýká: jedná se o výrok dotýkající se soukromé, nebo veřejné sféry kritizované osoby?
6. Jaké je chování kritizované osoby: „vyprovokovala“ kritizovaná osoba kritiku či jak se ke kritice postavila?
7. Jaké je postavení osoby, která pronáší výrok: jedná se o běžného občana, novináře či politika?
8. V jaké chvíli osoba výrok pronáší, jaké informace má v dané chvíli osoba k dispozici apod.?

Každé z těchto obecných východisek může mít vliv na posouzení a nalezení oné spravedlivé rovnováhy mezi základními právy, která spolu kolidují. Tato příručka nemá za cíl poskytnout odbornou právní analýzu výše nastíněných východisek. Nicméně pro lepší pochopení problematiky genderově podmíněných nenávistných projevů je přece jen vhodné jedno z východisek více vysvětlit. Jde o povahu výroku, tedy **zda je konkrétní výrok skutkovým tvrzením, nebo hodnotovým soudem**. Každý typ je totiž hodnocen v souvislosti s jeho protiprávností odlišně.

Skutková tvrzení popisují reálný fakt, tedy něco, co tak skutečně je. Jejich pravdivost se dá ověřit. Na původci takového výroku je, aby si pravost zveřejněné informace ověřil, a to před tím, než ji šíří dál. Také v případě soudního sporu je to on, kdo má povinnost prokazovat pravdivost svého výroku. Samozřejmě, pokud již od začátku původce ví, že je skutkové tvrzení nepravdivé, nemůže se dovolávat svobody projevu. Totéž platí, pokud sám neučinil žádné kroky k ověření pravdivosti daného tvrzení. U tohoto typu výroku se zkoumá i motiv původce. Ochrany svobody projevu se totiž nemůže domáhat ten, kdo měl za cíl poškodit osobu, proti níž výrok směřoval³.

Příklady:

„Připravila svým nezákonným postupem město o 8 milionů...a nic se jí nestane!!!“

„Je to komunistka a bývalá estébáčka“

Oproti tomu **hodnotící soud** vyjadřuje subjektivní názor či postoj původce výroku. Vychází sice z nějakého faktického základu, například konkrétního jednání politiky, rozhodnutí zastupitelky, ale subjektivně jej hodnotí. Způsob a forma hodnocení je pak to, co je posuzováno při otázce zásahu do osobnostních práv adresáta nenávistného projevu. Výrok mající charakter hodnotícího soudu může být přehnaný, může v něm být nadsázka, byť by byla tvrdá⁴. Může být kritizující. Rozhodující je však intenzita. Často původce nenávistného projevu považuje svůj výrok za kritiku, která by měla být v demokratické společnosti povolena s ohledem na svobodu projevu. Je sice pravdou, že veřejná kritika je v široké míře dovolena. U veřejně činných osob může být intenzita i vyšší než u osob nevykonávajících veřejnou funkci. Přesto však existují meze dovolené veřejné kritiky. Pokud kritický výrok zcela postrádá jakýkoli věcný základ a nelze pro něj najít naprosto žádné zdůvodnění⁵, již není v mezích svobody projevu a adresát se vůči němu může bránit různými cestami, které jsou rozvedeny níže.

Příklady:

„Tahle píča patří pod zem a ne do vlády“

„Hezká není, chytrá už vůbec, ale že ji nikdo nemá rád je svatá pravda. Kdo by měl rád namyšlenou, arogantní, zlou a protivnou babiznu...“

Zásadním aspektem při posouzení genderově podmíněných nenávistných projevů je pak i **postavení osoby**, proti které je projev mířen. U **veřejně činných osob**, právě vzhledem k jejich veřejnému vystupování, je hranice posunuta a tyto osoby musí obecně **strpět vyšší míru kritiky**. Je však podstatné, do jaké sféry života veřejně činné osoby výrok směřuje. Vyšší míru kritiky je veřejný činitel nucen strpět především v souvislosti s jeho veřejnou činností, kterou vykonává. I v případě výroků souvisejících s osobní či soukromou sférou je vyžadována vyšší míra tolerance ze strany veřejného činitele a zásah do jeho osobnostních práv tak musí být intenzivnější než u veřejně neaktivních osob, aby byl hodnocen jako protiprávní.

Obecně se vychází z předpokladu, že veřejnost je oprávněna být o veřejně činných osobách informována pro možnost posouzení způsobilosti (jak odborné, tak morální) zastávat a náležitě obstarávat věci veřejné. Je však nutné zdůraznit, že jakékoliv zveřejňování a kritika informací osobního charakteru musí souviset s veřejnou

² Např. náleží Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2015 sp. zn. II. ÚS 2051/14.

³ Náleží Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2007, sp. zn.: IV. ÚS 23/05.

⁴ Náleží Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2005, sp. zn.: I. ÚS 453/03.

⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2008, sp. zn. 7 Tdo 608/2008.

činností, kterou daná osoba vykonává⁶. Tedy v případě zásahů do soukromé sféry je vyžadováno, aby výrok zasahující či obsahující informace ze soukromého života měl souvislost či význam pro posouzení například schopnosti být veřejně činnou osobou.

Za odůvodnitelný by bylo možné považovat výrok ohledně dopravní nehody politika. To, jak se člověk chová během a po nehodě ukazuje jeho osobnost a je významné i pro posouzení jeho morálního a hodnotového nastavení, které se bude projevat při výkonu veřejné funkce. Avšak hodnocení a hanlivá kritika toho, zda politik či politička má děti a zda by je mít měl/měla, nemají žádný význam pro posouzení osobnosti politika a jeho schopnosti vykonávat veřejnou funkci. Takové výroky by již neměly být považovány za přijatelné a nemělo by být požadováno po veřejně činných osobách, aby je snášely.

Kromě ústavněprávní roviny je právní rámec problematiky genderově podmíněných nenávistných projevů dán i v rovině **občanskoprávní, správní a trestní**. V následujícím textu rozebereme každou z těchto rovin podrobněji.

OBČANSKOPRÁVNÍ ROVINA – OCHRANA OSOBNOSTI

Civilněprávní regulace vychází především ze zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“). Ten v § 3 stanovuje, že každý má **právo na ochranu svého života a zdraví**, jakož i **svobody, cti, důstojnosti a soukromí**. Tato práva jsou každému člověku vrozená a daná po celý život. Konkrétní úprava ochrany osobnosti je pak rozvedena v § 81 a násl. občanského zákoníku. Chráněna má být mimo jiné důstojnost člověka a jeho vážnost, čest a soukromí. Tedy právě hodnoty, které jsou genderově podmíněnými nenávistnými projevy zasahovány.

Především čest je aspekt osobnosti člověka, k jehož zásahu dochází nejčastěji. A to například vulgární kritikou, veřejně šířenými nepravdivými informacemi, pravdivými, avšak značně zkreslujícími informacemi, nebo i fotomontážemi či zásahem do presumpce nevinny. U konkrétního výroku se posuzuje, zda jde o zásah neoprávněný a překračující již meze svobody projevu a pravdivé objektivní kritiky. Právě tato otázka je značně složitá a posuzuje se u každého případu podle jeho konkrétních okolností. Je však možné shrnout určitá vodítka, podle kterých budou nenávistné projevy posuzovány. Zásadní je **obsah a forma**. Tedy jak moc je výrok expresivní, vulgární, v jakém rozsahu se zakládá na pravdě. Také například jak moc je vzdálen od objektivní kritiky.

Při **hodnocení nenávistného projevu** se nevychází ze subjektivního pocitu zasažené osoby. Překročení v demokratické společnosti tolerovaného projevu je soudy posuzováno z objektivního hlediska. Zvažuje se, zda vzhledem ke konkrétním okol-

nostem případu by se i jiná osoba v obdobném postavení mohla cítit být dotčena na svých právech⁷. Proto ne všechny projevy, které adresát subjektivně bude pociťovat jako zraňující a zasahující do jeho cti či důstojnosti, mohou být skutečně hodnoceny i soudem jako zásah do osobnostních práv.

SPRÁVNÍ ROVINA

Genderově podmíněné nenávistné projevy v online prostoru mohou svým charakterem naplnit skutkovou podstatu přestupku. Především pak přestupku proti občanskému soužití dle § 7 odst. 3 písm. b) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Uvedený **přestupek** spočívá ve způsobení újmy mimo jiné z důvodu pohlaví, tedy pohnutka jednání pachatele je genderově podmíněná. Újma nemusí být v tomto případě způsobena jen na zdraví adresáta, ale například i na jeho právech, na jeho cti, může jít o újmu spočívající v poškození pověsti v zaměstnání či v rodinném životě.

Aby bylo možné určité jednání považovat za uvedený přestupek, musí genderově podmíněný nenávistný projev přesáhnout meze svobody projevu, tedy být protiprávní. Dále se pak hodnotí, zda svou intenzitou již dosáhl určité míry. Především zda jde o výrok dehonestující a hrubě urážlivý, který překračuje svou intenzitou pouhou nevhodnost. I v případě správního trestání se bude vycházet z objektivního hlediska⁸. Tedy ne z pocitu adresáta nenávistného projevu, ale z toho, jak by každý člověk vnímal daný výrok a jeho nevhodnost. Jde v podstatě o určitý pohled společnosti na míru svobody projevu, která je ještě tolerována.

Za přestupek dle § 7 odst. 3 písm. b) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích může být uložena **pokuta** až ve výši 20 000 Kč, resp. až do výše 30 000 Kč v případě, že byl pachatel již dříve uznán vinným ze spáchání přestupku a od právní moci tohoto dřívějšího rozhodnutí neuplynulo ještě 12 měsíců.

TRESTNÍ ROVINA

Rámec pro genderově podmíněné nenávistné projevy vytváří také trestní právo. Je však nutné zdůraznit, že trestní právo by mělo být jako nástroj využíváno jen v těch nejvíce společensky škodlivých případech, kde již nepostačí výše uvedené nástroje civilněprávní či správní. Jinými slovy ne každý genderově podmíněný nenávistný projev lze posuzovat jako trestný čin a ani by neměla být ve společnosti obecně taková tendence. Na druhou stranu, některé projevy v online prostředí jsou již natolik

⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3849/2014.

⁸ VETEŠNÍK, Pavel. § 7 [Přestupky proti občanskému soužití]. In: JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 968, marg. č. 13.

⁶ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007.

vybočující z mezí demokratické společnosti a natolik zasahují právo adresáta na ochranu osobnosti, cti a důstojnosti, že na ně není možné reagovat jinak než trestněprávní represí.

§ 353 odst. 1 trestního zákoníku:

(1) Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Genderově podmíněné nenávistné projevy mohou naplnit některou ze skutkových podstat trestných činů, a to především **nebezpečné vyhrožování** (§ 353 odst. 1 trestního zákoníku).

Tento trestný čin dopadá na situace, kdy je adresátu **vyhrožováno usmrcením, těžkou újmou na zdraví či jinou těžkou újmou** takovým způsobem, že to již může vzbudit důvodnou obavu. Není ale třeba, aby výhrůžka skutečně vzbudila obavu u adresáta (např. pro jeho nebojácnou povahu), musí být však objektivně způsobilá vytvářet obavu z provedení toho, čím se hrozí⁹. Tedy vznik obavy musí být reálně možný. Soud při hodnocení tohoto aspektu vychází z okolností konkrétního případu, především pak zohledňuje pronesená slova, jednání pachatele na tato slova navazující, povahu a závažnost výhrůžky. Samotný výrok nemusí konkrétně obsahovat slova „usmrcení“ či „újma“, posuzován je kontext výroku. Je však nutné dodat, že pouhé použití silných slov nebo vulgarismů samo o sobě nemusí postačovat ke spáchání tohoto trestného činu¹⁰.

Zásadní je u tohoto trestného činu podoba výhrůžky. Usmrcení je pojem zřejmý. Složitější však již může být **těžká újma na zdraví** či jiná těžká újma. Co se týče těžké újmy na zdraví, je tato definována přímo v trestním zákoníku v § 122 odstavci druhém.

§ 122 odst. 2 trestního zákoníku:

(2) Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví

- a) zmrzačení,*
- b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti,*
- c) ochromení údu,*
- d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí,*
- e) poškození důležitého orgánu,*
- f) zohyzdění,*
- g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu,*
- h) mučivé útrapy, nebo*
- i) delší dobu trvající porucha zdraví.*

Výklad pojmu **jiná těžká újma** je řešen judikaturou soudů. V zásadě musí jít o situaci, jejíž následky jsou srovnatelné s usmrcením nebo těžkou újmou na zdraví, ale zasahují jinou sféru. Příkladem může být vyhrožování způsobením škody na majetku adresáta, která bude mít značný rozsah. Dále může jít o situace, kdy původce nenávistného projevu vyhrožuje usmrcením, způsobením těžké újmy na zdraví nebo únosem osoby blízké.

Některé případy genderově podmíněného nenávistného projevu mohou být podřazeny i pod **trestný čin nebezpečného pronásledování**. Šlo by o situaci, kdy by docházelo k dlouhodobému pronásledování adresáta, a to ve formě vyhrožování ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým.

§ 354 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku:

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že (a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým... a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

⁹ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAIN, Petr. § 352 [Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 4430, marg. č. 4.

¹⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1384/2016, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1360/2014.

Tento trestný čin je hodně podobný předešlému. Rozdílnost je v intenzitě výhrůžky, kdy u tohoto trestného činu „postačí“ vyhrožování, a to jakkoliv závažnou újmou. Tato újma může být na zdraví či zasahovat jinou oblast. Například sexuální integritu nebo profesní či odbornou pověst. Na rozdíl od předešlého trestného činu je však nutné, aby docházelo k vyhrožování dlouhodobě. Musí jít přinejmenším o několik výhrůžek, které jsou způsobilé vyvolat důvodnou obavu, že původce svou výhrůžku bude realizovat¹¹. Čím častější útoky, tím kratší časové období bude již považováno za dlouhodobé. Je však nutné zdůraznit, že ojedinělé méně intenzivní výhrůžky ublížením na zdraví pod tento ani jiný trestný čin v trestním zákoníku spadat nebudou. V určitých případech by mohlo jít o přestupek, jak bylo rozvedeno výše.

Další trestný čin, který s genderově podmíněnými nenávistnými projevy může souviset, je **pomluva**. Jedná se o situaci, kdy pachatel o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů. Pod tímto si lze představit poškození v zaměstnání vedoucí ke ztrátě zaměstnání nebo přeřazení na nižší či méně odpovědnou funkci apod. Může jít ale i o narušení rodinných vztahů, které pak vedou k rozpadu manželství/partnerství. Judikatura soudů pod pojem „ohrožení vážnosti u spoluobčanů“ zahrnuje i ohrožení politické kariéry¹².

§ 184 odst. 1 a 2 trestního zákoníku:

(1) *Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*

(2) *Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.*

Vždy se však musí jednat o **nepravdivý údaj**. Zároveň se vyžaduje, aby bylo možné (ne)pravdivost ověřit. S ohledem na výše uvedené rozdíly mezi skutkovými tvrzeními a hodnotícími soudy je tak možné pod tento trestný čin podřadit jen genderově podmíněný nenávistný projev, který bude mít charakter skutkového tvrzení a bude nepravdivý. Tedy výrok uvádějící nepravdivé faktické informace o adresátu nenávistného projevu. U hodnotících soudů, tedy subjektivních názorů, není mož-

né z podstaty věci ověřovat pravdivost, neboť jde o názor konkrétní osoby. Nikdy je tak nebude možné podřadit pod tento trestný čin.

Jedním z dalších trestných činů, kterého se genderově podmíněným nenávistným projevem lze dopustit, je tzv. **podněcování k trestnému činu**. Jedná se o veřejný projev, který je způsobilý vyvolat u jiných osob náladu nebo rozhodnutí spáchat trestný čin, což je zde cílem pachatele. Je přitom jedno, k jakému trestnému činu je ze strany původce výroku naváděno.

§ 364 trestního zákoníku:

Kdo veřejně podněcuje k trestnému činu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Je nutné, aby se jednalo o podněcování veřejné. Za veřejný projev lze považovat i takový, který byl učiněn v online prostoru. Dokonce i takový, který byl učiněn z facebookového profilu původce, ke kterému má přístup neomezený okruh lidí. Tedy v případě, že původce ze svého veřejně přístupného profilu na sociální síti šíří genderově podmíněný nenávistný projev, který podněcuje k páčání jakéhokoliv trestného činu, může naplnit skutkovou podstatu trestného činu podněcování.

Je nutné dodat, že tento trestný čin je dokonán již projevem či výrokem samotným. Nezáleží tak na tom, zda podněcování skutečně vedlo k nějakým reálným krokům dalších osob ke spáchání trestného činu.

Trestný čin **podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezení jejich práv a svobod** je spáchán v případě, že původce veřejně podněcuje k nenávisti k nějaké skupině osob nebo k omezení jejich práv. Za skupinu osob lze považovat národ, rasu, etnickou skupinu. Může však jít i o různé jiné skupiny tvořené alespoň třemi lidmi, ač zpravidla půjde o skupinu početně větší¹³. Podstatná je určitá příslušnost, například k širší rodině, k profesi či zaměstnání nebo k politické straně. I genderově podmíněný nenávistný projev by tak mohl naplnit skutkovou podstatu tohoto trestného činu, a to v případě, že by veřejné podněcování obsažené ve výroku směřovalo vůči celé skupině (politicky, zastupitelky, ženy apod.). Zásadní pak je, aby byl učiněn tento projev veřejně. Jak již bylo rozvedeno výše, tuto podmínku genderově podmíněné nenávistné projevy v online prostoru většinou splňují.

11 Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1084/2014, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1036/2016).

12 Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 7 Tdo 215/2019.

13 ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada, GRIVNA, Tomáš. § 356 [Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezení jejich práv a svobod]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 4483, marg. č. 11.

§ 356 odst. 1 trestního zákoníku:

(1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo*
- b) účastní-li se aktivně takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.*

Co říci závěrem? Nenávistný projev v online prostředí může mít stejně zásadní dopad jako nenávistný projev vyřčený na veřejnosti. Proto by se mělo k takovým projevům na internetu přistupovat se stejnou mírou ostražitosti jako k nenávistným projevům v jakékoliv jiné formě¹⁴. Nenávistné projevy mohou být totiž zásadním ohrožením demokracie.

Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, i v kyberprostoru je nutné dodržovat principy demokratického právního státu¹⁵. Přitom nejde jen o principy související se svobodou slova, ale i s právem na ochranu osobnosti. Na výrok původce nenávistného projevu v online prostředí totiž dopadá stejná právní regulace a stejné limity jako na projevy učiněné osobně.

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10.

¹⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. srpna 2009, sp. zn. I. ÚS 2843/08.

MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE

multikulturní
centrum
praha

www.nenavistnasitich.cz